

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 62, GOD. IV, BEOGRAD, UTORAK, 13. JANUAR 2009.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 27. januara

MIXER

Piše: Ana Jovanović

ŽIVOT POSLUŠNIH TELA

Kako doseći „pravu“ lepotu

„Fizički izgled je jedna od naših najvažnijih osobina“ uverava nas Željka Buturović na svom blogu (B92), u unosu od 27. maja 2008, pod nazivom „Prava lepota“.

Želja da se fizički izgled verno opiše ili prikaže, možda čak i izračuna, praćen je željom za njegovim unapređenjem čiji je krajnji cilj (uvek) lepota. Metode dostizanja krajnjeg cilja su se tokom istorije menjale, kriterijumi koji su determinisali završnu tačku u tom putovanju su takođe trpeli, i još uvek tpe izmene, dok se jedna stvar naizgled ne menja. Lepota, kao čisto fizička osobina, pre svega je vezana za žensko telo. Stoga nije čudno da rasprave i pitanja upravo o tim metodama i kriterijumima neprestano prožimaju feminističku teoriju.

POD SKALPELOM

Žensko telo kao tema istraživanja i polazna tačka teorijskih saznanja predstavlja neiscrpan izvor novih pitanja koja zahtevaju odgovor. U feminističkoj teoriji, pitanja vezana za žensko telo se dotiču najrazličitijih tematika, od veoma ozbiljno shvaćene teme prava na abortus do malo laganijih pitanja praktikovanja šminkanja u cilju ulepšavanja. Jedno od najaktuelnijih pitanja u ovom trenutku može se locirati u samom preseku pitanja ulepšavanja i intruzivnih medicinskih praksi, a to je problem *plastične hirurgije*. Ono prvenstveno ostaje u domenu feminističke teorije iz više razloga. Iako je tokom godina plastična hirurgija bivala, sa ekonomske strane gledano, pristupačna sve većem broju ljudi, a u poslednje vreme postala društveno prihvatljiva kao metod ulepšavanja/podmlađivanja i za muškarce, ipak većina korisnika usluga plastičnih hirurga ostaju žene.

Problem plastične hirurgije je izazvao različite, pa čak i dijametralno suprotne reakcije kod feministkinja. U feminističkoj teoriji je dugo prevladavalo mišljenje da plastična hirurgija predstavlja najjasniji vid kontroisanja ženskog tela od strane patrijarhalnog društva. Nasuprot tome, početkom devedesetih godina prošlog veka, javljaju se teorije koje plastičnu hirurgiju posmatraju u drugom svetlu. Ketj Dejvis, u svojoj studiji „Preoblikovanje ženskog tela“, dolazi do zaključka da žene imaju mogućnost da *legnu pod hirurški nož* ne bi li zadovoljile svoje potrebe, pritom se ne obazirući na želje svojih partnera ili društva. Dejvis dalje dolazi do zaključka da žene koriste plastičnu hirurgiju, a ne da im je (patrijarhalno) društvo nameće.

Nije čudno da pitanje plastične hirurgije izaziva mnoge kontroverze. Za razliku od drugih metoda ulepšavanja, na primer šminka-

nja, plastična hirurgija trajno menja izgled tela i može dovesti do ozbiljnih zdravstvenih posledica, pa i do smrti. U tom smislu je sličnija ekstremnijim metodama ulepšavanja, kao što su nošenje korseta ili povezivanje stopala, koje je celokupna zajednica (naučna i društvena) daleko spremnija da javno osudi. Kada se uzmu u obzir ozbiljnost hirurških zahvata kojima se korisnice plastične hirurgije podvrgavaju, finansijski troškovi i bol koji je neizbežan sastavni deo oporavka, postavlja se pitanje šta se nudi tim ženama na kraju, i u čemu se sastoji ta ultimativna nagrada.

INSTITUCIJE ZA PRAVLJENJE ŽENA

Objašnjenje tog krajnjeg cilja može se naći u medijima, naročito štampanim. Oni se sami klasifikuju, tako da nije neophodno tražiti skrivene poruke namenjene ženama u svim časopisima, već je dovoljno na kiosku pronaći odeljak sa *ženskim* časopisima, koji otvoreno govore o toj najpoželjnijoj nagradi, neretko i nudeći siguran put do osvajanja – serija uputstava dovešće čitateljku do spoznaje kako se postaje (prava) žena, sa svim ženskim karakteristikama.

→ Ilustracija: Nikola Korać

MIXER

Ana Jovanović: Život poslušnih tela

CEMENT

Goran Cvetković: 0(d)govaranje Ljubiše

ARMATURA

Zoran Janić: Tri neba Semjuela Baka

VREME SMRTI I RAZONODE

Predrag Lucić: Jad Vašemu, jadne vaši, ne pakujte Tomić Jaši!

BULEVAR ZVEZDA

NOGO, Rajko Petrov

BLOK BR. V

L. Bodroža & T. Marković: Karta srpskog spasa (13)

ma. Iako je Simon de Bovoar davno rekla da se „žena ne rađa, već se ženom postaje“, verujem da ona pritom nije podrazumevala da se to postiže podvrgavanjem hirurškim zahvatima.

„Upotreba“ plastične hirurgije u Srbiji lagano sustiže rasprostranjenost te prakse u regionu. Početkom 2007, tržište plastične hirurgije toliko je naraslo da je čak uslovilo izdavanje usko specijalizovanog časopisa *Estetska hirurgija & kozmetika*. Ni ostali ženski časopisi ne zaostaju za zahtevima tržišta, redovno posvećujući pažnju ovom fenomenu. Međutim, postavlja se pitanje koliki uticaj mogu imati časopisi na formiranje stava javnog mnjenja prema plastičnoj hirurgiji, a u kojoj meri samo izražavaju stav koji je već formiran, i još važnije od toga, koliki uticaj mogu imati na potencijalne korisnike usluga plastične hirurgije?

Ukoliko se kratko osvrnemo na teoriju koju razvija poznata feministička filozofkinja Sandra Li Bartki, možemo identifikovati uticaj koji ženski časopisi, ali i mediji u širem smislu, imaju u procesu *stvaranja žene* kroz imenovanje kriterijuma ženstvenosti. Bartki se u razvijanju svoje teorije služi Fukoovim konceptom „poslušnih tela“. Prema Fukou, razvoj parlamentarnih institucija uslovljava slabljenje političke moći države nad pojedincem (građaninom), što izaziva reakciju države u vidu usmeravanja disciplinskih mera na sama tela pojedinaca, što dalje omogućava proizvodnju tzv. „poslušnih tela“ (Fuko se koristi primerima iz vojske, bolnice, zatvora). Fuko ne uzima u obzir razlike u iskustvima žena i muškaraca; tu razliku uvodi Bartki svojim čitanjem njegove teorije. Ona smatra da se ženstveno telo stvara kroz disciplinovanje slično onome kroz koje prolaze pojedinci koje Fuko analizira. Kao i kod Fukoovih subjekata istraživanja, i prilikom formiranja ženstvenog tela, odnosno žene, osoba koja sprovodi disciplinovanje je osoba koja je sama podvrgnuta disciplinovanju. Jedina razlika se sastoji u tome što se formiranje vojnika, bolesnika, zatvorenika vrši u okviru odgovarajućih institucija, dok za proces formiranja žena nije na taj način formalno institucionalizovan. Bartki upozorava da ova činjenica može dovesti do pogrešnog zaključka da disciplinovanje ženskog tela predstavlja prirodan ili svojev-

ljan proces. Trebalo bi imati u vidu da nepostojanje jedne institucije koja služi samo svrsi formiranja ženstvenih tela ne znači da ne postoje institucije koje između ostalih vrše i tu funkciju. I štampani mediji su odličan primer za to. Svaki ženski časopis daje jasne instrukcije za disciplinovanje ženstvenih tela, ne mnogo različite od instrukcija koje se dele po zatvorima, bolnicama ili garnizonima. Mnogi daju i primere u slikama. Saveti o šminkanju, dijetama, oblačenju, isticanju dobrih osobina, prikrivanju mana, preplavljaju ženske časopise. Ne uzimajući u obzir razlike u savetima koje daju pojedinačni časopisi sve se svodi na isto. Kako postati (prava) žena, kako izgledati kao (prava) žena. Budući da je biti (prava) žena ujedno i krajnji cilj i ultimativna nagrada, nijedna žrtva nije prevelika, što dovodi do toga da se, ukoliko situacija zahteva, (još-uvek-neformirane) žene podstiču da u obzir uzmu i podvrgavanje hirurškim zahvatima. Imajući u vidu kriterijume ženstvenosti, ne iznenađuje da se iz oblasti plastične hirurgije najčešće pominju zahvati povećanja grudi i zatezanja lica (u slučaju lica karakterističniji su nehirurški zahvati, na primer injekcije botoksa).

U RALJAMA ESKTREMNE PRAKSE

Već pomenuta teorija Ketí Dejvis nudi mogućnost ženama da uz korišćenjem usluga plastične hirurgije poboljšaju sopstveno ne samo fizičko već i psihičko stanje i to pre svega povećanjem samopouzdanja. Postavlja se, međutim, jedno bitno pitanje. Zašto bi uopšte samopouzdanje (žena) bilo toliko vezano za izgled? Analiza tekstova ženskih časopisa pruža uvid u način funkcionisanja časopisa kao institucije za formiranje ženstvenih tela, a donekle i nudi odgovor na postavljeno pitanje. U časopisu *Lepota & Zdravlje*, u članku objavljenom marta 2003. godine pod nazivom „Grudi: oble i čvrste, ali bez silikona“, može se pročitati: „Grudi predstavljaju simbol mladosti, lepote, erotike...“. Kada se grudima pripiše toliko različitih i bitnih značenja, žena koja čita članak može doći samo do jednog zaključka. Ne bi li

FORMIRANJE VOJNIKA, BOLESNIKA, ZATVORENIKA VRŠI SE U OKVIRU INSTITUCIJE (GARNIZON, BOLNICA, ZATVOR), DOK ZA FORMIRANJE ŽENA NE POSTOJI NEŠTO SLIČNO. TREBALO BI IMATI U VIDU DA NEPOSTOJANJE JEDNE INSTITUCIJE KOJA SLUŽI SAMO SVRSI FORMIRANJA ŽENSTVENIH TELA NE ZNAČI DA ONA UOPŠTE NE POSTOJI. ŠTAMPANI MEDIJI SU ODLIČAN PRIMER ZA TO

očuvala sopstvenu *lepotu, mladost i erotiku* ona mora očuvati navedena svojstva svojih grudi. Iako u naslovu članka već stoji da je cilj imati lepe i poželjne grudi bez pomoći plastične hirurgije, sam tekst ne ostavlja dovoljno prostora za manevrisanje. Ubrzo postaje jasno da postoji samo jedan zadovoljavajući oblik grudi, a pošto se grudi baš i ne mogu uvećati i učiniti oblijima uz pomoć vežbi, dijeta ili krema, čitatelji preostaje samo jedna mogućnost. Naravno, jedan članak u jednom časopisu ne može uticati na stvaranje redova ispred ordinacija plastičnih hirurga, ali treba imati u vidu da je reč o tipičnom članku u moru ženskih časopisa. Čak i kada se plastična hirurgija ne pominje kao metod dostizanja ženstvenosti, ona je prisutna iz nekoliko razloga. Kriterijumi ženstvenosti koje nameću ženski časopisi su raznovrsni, i zavise od ciljne grupe, ali generalno gledano, većina ih je prilično nedostižna prosečnoj ženi. Rezultati „kao na slikama“ bez ekstremnih praksi su nemogući. S druge strane, što su kriterijumi ženstvenosti nedostižniji, to je plastična hirurgija do-

stižnija. Broj ordinacija raste iz dana u dan, dok cene usluga padaju. Da li to pak opravdava olako odlučivanje na podvrgavanje plastičnoj hirurgiji? Na koji način je slučaj Srbije poseban, i koliko se razlikuje od stanja u Evropi i svetu, u pogledu plastične hirurgije za sada nije moguće utvrditi usled nepostojanja validnih podataka. Iskustva i utisci samih pacijentkinja (na osnovu kojih je Ketí Dejvis razvila svoju teoriju) u Srbiji do sada nisu prikupljeni u istraživačke svrhe. Ti podaci se ne mogu naći čak ni u časopisu *Estetska hirurgija & kozmetika*, u kome se navedeni primeri iz prakse tretiraju kao medicinske studije slučajeva. Raspravlja se o procedurama, tehnikama koje su korišćene, te kako je pacijentkinja podnela zahvat, kakvi su rezultati i, eventualno, da li je pacijentkinja zadovoljna rezultatima (uvek jeste). Postoji rubrika „Priče iz života“, ali ona, ipak, plasira iskustva žena iz inostranstva.

Željka Buturović u već pomenutom tekstu „Prava lepota“ napominje: „*Ljudi koji troše bogatstva na kozmetiku i plastične operacije nisu budale kojima je ispran mozak, već su samo shvatili da ako nas ostale ne mogu da pobede, onda će morati da nam se pridruže. 'Kult lepote' nije rezultat kozmetičke industrije, nego je kozmetička industrija rezultat duboko ukorenjene ljudske potrebe za lepim...*“. Malo je reći da je neprihvatljiva autorkina podele na nas lepe i njih ružne. Tvrdnja da postoji „prava lepota“, odnosno bilo koja osobina koju je moguće tačno odrediti, a neophodna je da bi se postalo produktivnim članom društva, u ovom slučaju ženom, ne može biti tačna. Neophodno je naglasiti da pod pravom lepotom, blogerka Buturović podrazumeva fizičku lepotu. Takođe, ona podrazumeva da postoji i konsenzus oko toga šta čini fizičku lepotu u današnjem društvu. Već sâm naslov njenog teksta je problematičan, dok njena argumentacija nepogrešivo potvrđuje sve one probleme sa kojima se suočava feministička teorija danas ■

CEMENT

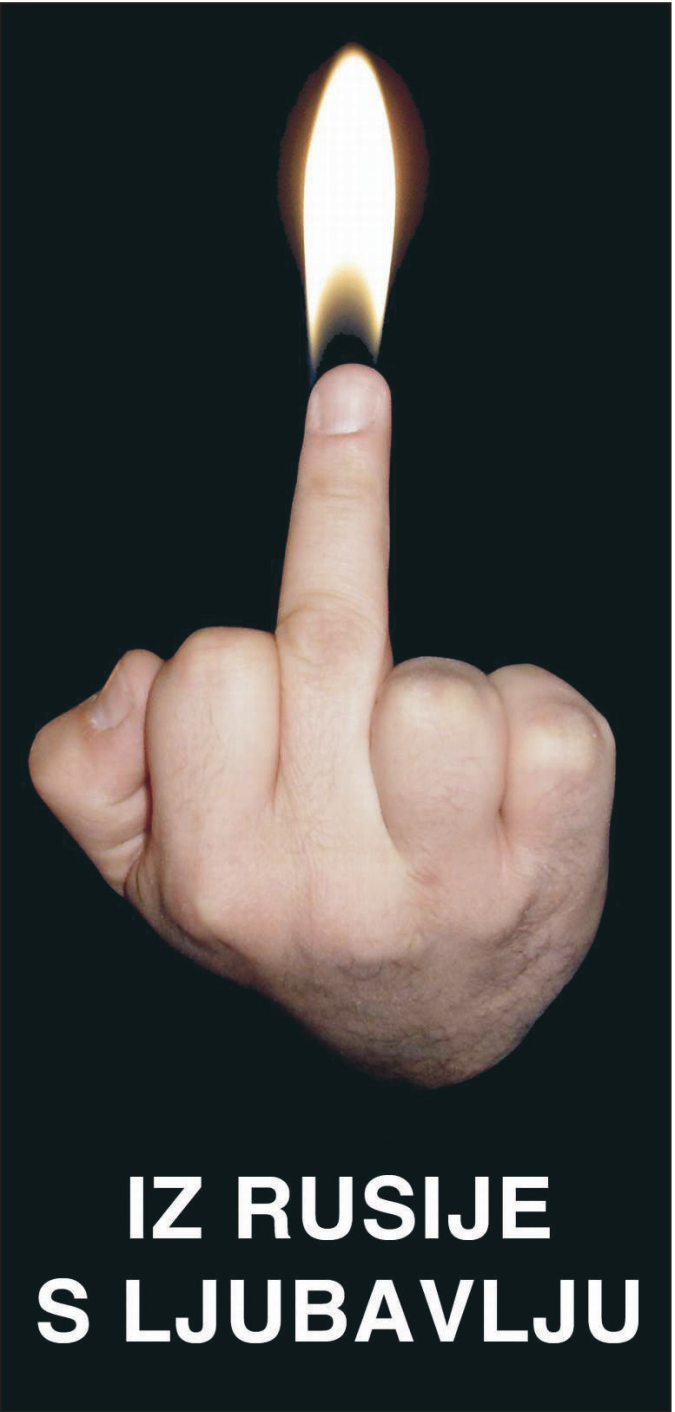
Piše: Goran Cvetković

O(D)GOVARANJE LJUBIŠE

Ogovaranje, reditelj: Ljubiša Ristić, Atelje 212, koprodukcija Grada teatra Budva i Narodnog pozorišta Sombor

Priznajem da sam se dugo dvoumio i pitao da li je korisno za moj lični moralni integritet da gledam predstavu koja znači povratak Ljubiše Ristića na pozorišnu scenu posle godina koje je proveo na čelu stranke JUL, jer sam lično bio uporan borac protiv te grupe, i vratio sam se na posao posle sedam godina prinudnog odmora tek pošto je ta grupa propala. Njegova aktivnost u tom periodu, u vreme nakaznih političkih aktivnosti u kojima je baš taj JUL dominirao, iako nije izlazio na izbore, još nije podvrgnuta bespoštednoj analizi ili lustraciji, a on se vraća na velika ili mala vrata, svejedno, pod svetla pozornice. Dvoumio sam se i dvoumio, ali sam ipak, posle konsultacija sa mnogim kolegama i prijateljima, odlučio da gledam predstavu koju je Ristić režirao za Budvanski letnji festival i da o njoj pišem. Time nisam obrisao sećanje na njegove političke aktivnosti i nezakonite koristi koje je od tih aktivnosti zadobio, o kojima se još ništa zaista ne priča: vlasništvo i poreklo KPGT-a na primer, svrha i namena tog prostora, način prikupljanja sredstava za izgradnju i slično. Mislim da je nemoguće govoriti danas o predstavi koju je režirao Ljubiša Ristić a ne setiti se svih onih događaja u kojima smo svi učestvovali – ali svako na svojoj strani. Kao što rekoh, gledao sam tu predstavu izvedenu u Budvi, za turiste i dokone šetače po plažama. Izgledala je onako kako sam verovao da će izgledati, puna spoljnih atrakcija: modnih

→ Fotomontaža: Recycle Bin Laden ←

detalja, lepih mladih ženskih tela koja se razgolićena šetkaju gore-dole po sceni, glumačkih uprizorenja dirljive intime jednog osrednjeg glumca iz kratke istorije srpskog pozorišta... Sećam se da sam jednom ušao u kuću jednog bivšeg policajca koji je imao samo jednu sliku na zidu. Na slici je bila violina pored jednog svećnjaka sa poluizgorelom svećom a sve je obmotavala crvena mračna draperija od somota. Taj stepen kiča se retko ponavlja u sećanju, ali mi je ta draperija sa violinom i svećnjakom bila pred očima sve vreme predstave. I tada sam shvatio kako je moguće da iskusan reditelj kakav je Ljubiša Ristić potpadne pod uticaj jedne takve osobe kao što je Mirjana Marković. Njih dvoje, namah mi je postalo očigledno, pored svega ostalog povezuje i duboka vera u kič kao način komunikacije. Zato je Ljubiša Ristić, koji će rediteljski ostati upamćen po nekoliko predstava koje je uglavnom radio u Sloveniji, *Misa u A-molu* po Kišovoj prozi, na primer, i po najigranijem vodvilju u istoriji beogradskog popozorišta, *Buba u uhu* (igra se od 1971. neprekidno), mogao da postane kućni prijatelj i partijski drug jedne tako opskurne porodice i da na taj način zasluži svoj deo moralne i političke krivice. Jadni Nebojša Romčević je u ovom pozorišnom projektu izvukao najdeblji kraj. Njegov komad *Ogovaranje* potpuno je preokrojen u surovu adaptaciji: dodati su ogromni delovi iz Šekspirovih komada, koje glavni lik Rucović (koga sasvim odgovarajuće predstavi, dakle kičerski, tumači Miodrag Krivokapić) igra na pozadini dotične plišane draperije, ili na jastucima od svile na proscenijumu, pored radnog stola ili mrtvačkog sanduka, u kič scenografiji Miodraga Tabačkog. U Romčevićevom odličnom komadu o stanju srpskog društva i pozorišta ondašnjeg, ali i današnjeg vremena, koji se zove *Ogovaranje*, lik Rucovića je formiran kroz *ogovaranje* njegovih kolega i ostalih zainteresovanih (Rucović se lično ne pojavljuje). Tako je izbegnuta sentimentalnost koja se nameće kad se evocira nečija sudbina, mnogo godina posle njegove smrti. Naprotiv, Ljubiša Ristić je, kao da mu opet diktira Mirjana Marković sa svojim cvetnim klišeima, postavio sve odnose na temelj teškog plišanog sentimenta. To razgegano čudovište ove ogromne predstave o ničemu, rasprostrlo se po celoj sali Ateljea 212 - i po sedištima publike na balkonu i u parteru, po sceni, proscenijumu... Čak je bila i jedna pauza, kada su pametniji gledaoci mirno otišli. Mislim da je ova predstava bila tek jedan politički spektakl, u kome je tekst Nebojše Romčevića završio kao kolateralna šteta. Spektakl je bio jalov, a politički poeni će tek da se pokupe. Drago mi je što sam ipak gledao ovo prikazanije i što sam prisustvovao ovom novom padu Ljubiše Ristića, sada kao reditelja. Jer ta sila veštine koja je utrošena u proizvodnju ovolike količine zamazivanja očiju publici može da se meri samo onom količinom energije koju je organizacija Mirjane Marković ulagala u zamazivanje očiju građanima Srbije i svetu. Za sve bi bilo bolje da Ljubiša Ristić pošteno prođe kroz pravednu lustraciju, a ne da se ovako, kao neznatni miš, vraća da pojede ono mali slanina što je posle mučnih aktivnosti njegove partijske drugarice ostalo ■

B

ETONJERKA POLUMESECA

Gasnu krizu smo uspešno prebrodili. Hladni radijatori nisu doveli do zahlađenja odnosa sa Rusijom. Tomislav Marković

TRI NEBA SEMJUELA BAKA

Na slici Semjuela Baka „Nebesa“ prikazana su, sveukupno, troja nebesa. Prostrani komad neba u prvom planu, naslikan kao u nekoj dečijoj crtanki ili knjizi bajki, stoji okačen na priručnoj drvenoj konstrukciji umesto okvira, što se drži na kočićima pobijenim u zemlju, frontalno postavljen prema posmatraču. U donjem levom uglu vide se šiljci nekakvih tornjeva, iznad kojih spokojno plove oblaci - nebo jednog prozračnog letnjeg podneva iz detinjstva. Na drugoj konstrukciji, iznad i iza prve, vide se okrzani ostaci nekog drugog neba, dosta tamnijeg kolorita, što izgleda pre kao zid sa kojeg se ljušti žbuka, načet vlagom i vremenom - odraz u napuklom ogledalu nekog nestalog, davno potonulog sveta, bez ljudi i njihovih naseobina i bez horizonta. I najzad, u pozadini, iznad oronulog zida od starih cigala vidi se i treće, poslednje nebo, koje bi u kontekstu slike predstavljalo ono pravo, istinsko nebo od ovog sveta, neposredovano simboličkim predstavljanjem i umetničkim intencijama, ispod kojeg je, može se pretpostaviti, stajao i slikar dok je slikao ovu sliku.

Iako se slika zove „Nebesa“, njen centralni prostor zauzima hrpa odbačenih, polomljenih igračaka. Uznemireni pogled posmatrača prelazi preko ove kirikovske inscenacije, ili instalacije u maniru Renea Magrita, gde su dečje igračke, iskrivljenih, istrgnutih udova ili otkinute glave, razbacane nasumično po prostoru, da bi ubrzo, s nekom još dubljom nelagodom, otkrio na njima još jednu neobičnost - ti plišani medvedići načinjeni su od kamena. Nabacani na hrpu, ostavljeni, petrificirani kao naplavina iz davnih dana detinjstva, slični okamenjenoj školjci uspomena, te kamene lutke stoje kao uznemirujući simbol nečega što tek treba da se imenuje. Iz šupljine glave jednog polomljenog medveda, sa rupama umesto očiju, izviruje druga, manja glava od kamena. Groteskni aranžman deluje nekako poznato, utoliko pre ukoliko je posmatrač poreklom iz Jugoistočne Evrope. Iz sećanja naviru davne crno-bele fotografije i one skorašnje u boji, i na njima hrpe ljudskih lobanja; na pamet padaju reči kao što su ekshumacija i masovne grobnice.

Milostivi čuvari dečjeg sna, anđeli pouzdanja, ovi plišani medvedi kao da stoje okamenjeni u vremenu i prostoru, napušteni. Kome su pripadali, ko ih je ostavio? Priljubljen uz figuru većeg medveda (medvedice-majke?), obgrlivši je ispruženim rukama, počiva mali medved, medved-dete. Nije li to možda sam slikar Bak, kao osmogodišnjak, u času kad Nemci upadaju u Vilno, grad u kojem je rođen i gde živi njegova porodica, i ovde ga vidimo pri-

vijenog uz majku, uz koju jedino još može naći sigurnost? Da nisu ovi medvedići-igračke sve što je ostalo iza njegovih drugova, koji su kao i on sam odvedeni u geto? U tom slučaju, te igračke nisu petrificirane samo neumitnim dejstvom Hronosa i zlehude sudbine, već i ljudskim faktorom: kamen od kojeg su sazdane je i kamena ravnodušnost onih koji su odveli njihove male vlasnike u smrt.

Ispruženom rukom veća figura pokazuje nekud u daljinu. Taj gest parodijsko-apokaliptički (može li se apokalipsa parodirati?) asocira na uzdignutu ruku nekog od velikih vođa XX veka, dok se obraća masama. No ovde je ruka bez šake i horizont na-

de je umnogome skućeniji. Provevši ceo rat u skrovištu benediktanskog samostana, pod zaštitom milosrdne opatice koja bejaše spremna da za bližnje preuzme na sebe rizik odgovornosti i pruži im utočište u potkrovlju, dok se napolju vrše svakodnevne premetačine (čulo sluha gonjenih tad postaje naročito izoštre-no, ni u snu ne prestaje da lovi i najmanji sumnjiv zvuk) i dok uhvaćene Jevreje streljaju po obližnjim šumama ili ih, ako imaju sreće, sprovode u geto, šta je drugo mogla majka, stiskajući svoje dete čvrsto u naručju (trudeći se da prikrije svoj sopstveni strah), do šapatom mu jednako ponavljati, kao spasonosnu formulu ili bajalicu porotiv zla i uroka, one uvek iste reči što stiču snagu samim svojim ponavljanjem: kako će se rat ubrzo završiti, Nemci će otići i sve će biti kao i pre?

U zadnjem planu slike proteže se celom dužinom visoki, oronuli zid od cigala, što gotovo u potpunosti preči pogled k nebu i horizontu. Načeti i gde-gde okrunjeni pri vrhu (ali opet bez ijedne pukotine u sebi), to bi mogao biti zid uz koji su stajali ljudi izvedeni na streljanje, isto kao i zid u getu, logoru ili krematorijumu. Ili bi to možda bio zid naše civilizacije, zid sveta kao svojevrsnog konc-logora bez izlaza?

Slikar Semjuel Bak prihvatio se, kao umetnik, nečeg naizgled neostvarivog: da izrazi užase holokausta na slikarskom platnu. Za taj cilj biće mu dovoljno, pored nesumnjivog talenta, svega dve stvari: šest godina relativno srećnog detinjstva u Litvaniji i čudesna činjenica da je uspeo da preživi pakao Vilna - od ukupno osamdeset hiljada Jevreja koliko ih je pre rata tu živelo, nakon povlačenja Nemaca i ulaska sovjetskih trupa, na svetlosti dana pojaviće se svega nekih dvestotinak ljudskih senki, pravim čudom preživelih, među njima i njegova majka i on. Osećanje *strahote postojanja* kod njega će biti zamenjeno *odgovornošću postojanja* i onim osnovnim pitanjem koje će se, s tim u vezi, samo od sebe nametnuti: kako uopšte iskazati iskustvo neiskazivog? Kako vizeulno predstaviti (a ne izneveriti) patnju miliona, plansku eksterminaciju jedne etničke grupe bez presedana u čitavoj istoriji?

Prvi korak ka nebu (umetnosti) bio je postizanje distance prema doživljenom. Otuditi se od sveta da bi u nekoj bezvremenoj perspektivi taj svet bio sagledan *sub specie aeternitas*: nepregledna, pusta zemlja pod mračnim, olujnim nebom, na horizontu se vijuu ogromni stubovi dima - vulkani ili dimnjaci krematorijuma? Ogroman brod, napravljen od kamenih ploča, plovi uzburkanim morem; ždrele njegovih dimnjaka izbacuju iz sebe isto takav crn, gusti dim; pepeo pada na posmatrača. Na palubi broda leže polomljene ploče zakona na kojima umesto Božjih zapovesti stoji ispisano „Šema Izrael“ - reči za koje se veru-

Ruska autonomna oblast „Naftna industrija Srbije“ raspisuje

KONKURS

za gorostasa iz Gasne Poljane pod sloganom „Ili jesi ili nisi Lav“

Pošto su njihova gasna prevashodstva navikla da na njihovom svetom tlu odlično uspevaju pisci, pogotovo ruski klasici, čija dela zauzimaju sav prostor na policama za knjige u njihovim daćama i spahijskim kućama (pod uslovom da se boja poveza slaže sa ostatkom nameštaja), baćuskama iz Gaspromnjefta je neophodan pisac koji će ovekovječiti njihove poslove i dane, i učiniti da se u Srbiji osećaju kao na domaćem terenu. Na konkursu će imati prednost spisatelji koji su se već oprobali u državotvornim poslovima, zatočnici nacionalnog inženjeringa, profesionalni Srbi koji bi da promene profesiju i postanu Rusi po zanimanju, oni koji toplinu porodičnog doma podgrevaju hraneći kamin delima Vladimira Sorokina, pisci koji veruju da svi putevi vode u Treći Rim, kao i svi oni kojima je milija ruska babuška od Duška Dugouška.

Uz CV i motivaciono pismo, kandidati treba da dostave i portfolio sa sledećim radovima, u pisanoj formi:

Žitije živog KGB-sveca, Velikog Plinara Vladimira, pod naslovom „Putin kojim se rede ide“, koje treba da prati razvojni put ruskog premijera - od malih nogu do velikog vladara. Podrazumeva se da se kandidat za gorostasa ne mora pridržavati biografskih činjenica kao pijan plota, jer biografija je tek građa za žitijsko oblikovanje, a realnost je ionako precenjena.

Poemu o duhovnoj suštini gasovoda koji stvara spirituelnu vezu među narodima i prevazilazi razlike između udaljenih civilizacija (radni naslov „Ispod Istoka i Zapada“).

Roman „Rat i nemir“ u kojem bar jedno poglavlje nosi naziv „Živ pečen Čečen“.

Bajku za decu sa elementima pornografije; radni naslovi: „Medvedev i tri Zlatokose“ i „Grupni portret s animir-damom“.

Roman južnog toka svesti pod potencijalnim naslovom „Boris Tadić, ili gospodin Gasovej“. Uzorak za uzor: „Ko kaže da NISmo na prodaju? Mi Rusima NIS, oni nama niš. Uz golemu proviziju. Džepovi mi puni kao ruska duša. Bremenit osećanjima. Rodiću gas na Božić. Puj, gas za sve nas! Miris ruske stepe u srpskom radijatoru. Milina... Šta je sad ovo? Hladno, hladnije, najhladnije, Sibir u grejnom telu. Nema gasa, nema plina, oj, Putine, baš si slina! Psssst! Stišaj misli, Borise, telepate iz KGB-a vrebaju na svaku tvoju buntovnu pomisao. Prekrsti se tri puta. Taaaako! Hladno. Jeza. Drht-drht. Cvok-cvok. Zubi mi se pretvorili u udaraljke. Za sve je kriva Ukrajina. Mamicu im pokvarenu. Zavera. Republika Srpska U-krajina, san svakog gasovodnog Srbina. Šta ću sad? Sfinga! Pardon, eureka! Čebence. Uviću se i zamišljati oči čornije. Pogledom greju. Toplo, toplije, tonem, usisava me topla ruska cev...“

Da bi zaslužio status srpsko-ruskog klasika kandidat mora napisati obradu čuvenog hita grupe Mudhoney pod zdravstveno zaštićenim naslovom „Touch me, I’m clasic“.

je da ih religiozni Jevreji izgovaraju u času svoje smrti. To više nije, dakle, šopenhauerovska kontemplacija (nju odlikuje volja za životom, za moći), ni ono programsko brehtovsko otuđenje iz kojeg svet biva sagledan kao poprište grotesknog – ovde su mnogo krupnije stvari u pitanju. Na delu je alegorijska i metaforična transfiguracija zla, „tragičnih sedimenata šoe“ (hebrejska reč za holokaust), u autentično vizuelno svedočanstvo, u znaku direrovske „Melanholije“. Delo Semjuela Baka, na slikarskom planu, ujedno je i odgovor na poznato Adornovo pitanje „Kako je moguća poezija nakon Aušvica?“

Da bi delo bilo umetnički uspešno, potrebno je još nešto: prevladati distancu prema dehumanizovanom, postkataklizmičkom svetu, svetu lišenom smisla i ponovno ga očovečiti. Sledeći korak je skok ka drugom nebu: poškropiti vodom detinjeg sećanja, zahvaćenom iz kladenca detinjstva, hladni kamen ovog sveta, ne bi li time dozvali neki znak života na

njemu. I gle, prelomljena kroz prizmu tih najranijih uspomena, neka nova iskra postanja prosijava sad fakturam slike, oplemenivši je gotovo nekom nadom: pojavljuju se svetliji tonovi u inače mračnoj gami boja. Iz napuklog, ogromnog ploda kruške (jedan od slikarevih opsesivnih motiva), jarke, zagasi-tožute kore, ispadaju druge, manje kruške, čitav grozd. I čovek. U tome leži spasonosna moć umetnosti: nebo ovog sveta, makar i potpuno ispražnjeno od smisla, iskupljeno je sad kroz nebesa Semjuela Baka. Kao i on sam. Kao i mi.

O čemu meditira Direrova Melanholija, zajedno sa melanholičnim figurama na Bakovim slikama, naslikanim puna četiri veka kasnije? Po svojoj prilici, o tragičnom ljudskom usudu, o večnom vraćanju istog, o istoriji koja se uvek iznova ponavlja. U stvari, ne sve je samo jednom i zauvek, u jednom bezmernom večnom sada; nikad se istorija kao takva ne ponavlja, govori sebi Melanholija, ponavljaju se samo njezine posledice i naše ljudske greške ■

➔ Fotomontaža: Joe 6Pack ➔

VREME SMRTI I RAZONODE

lirika u toke

Piše: Predrag Lucić

JAD VAŠEMU, JADNE VAŠI, NE PAKUJTE TOMIĆ JAŠI!

(Iz pesmarice Dejana Lučića)

Podigla se kuka i motika,
Podigle se jevrejske ustaše,
Sproću jednog lepog spomenika
U čast srpskog rodoljuba Jaše.

Jaša Tomić - mislilac bez premca,
Širio je napredne ideje,
Pokupljene od Nemca i Pemca,
Koje kažu: Izem ti Jevreje!

To je bila nauka zvanična,
A ne neka, Bog da prosti, jeres:
Ta jevrejska pasmina sebična
Prodala je Hrista za interes.

Od malih je nogu Jaša znao
Za tu rasu, hristokoljnu, kletu,
Teorijski kad se potkovao,
Shvatio je ko je pretnja svetu.

Jaša Tomić beše čovek svetski,
Tvrdio je ko i sva Jevropa:
Vaistinu, a ne hipotetski,
Da Jevrejin grob hrišćanstvu kopa.

Jaša Tomić Srbima je zgodno
Objasnio kako stoje stvari:
Moć Jevreja širi se rasplodno,
Ti se kote skoro ko Šiptari!

Jaša Tomić beše prethodnica,
Mišlju ispred veka svoga frajer,
On je znao: trebaće Banjica,
A dobro će doći Gec i Majer.

Zar zbog toga da o Jaši našem
Priča se ko o antisemiti?!

On bi, vala, mogo u Jad Vašem,
Pravednik međ' narodima biti.

Tog Zurofa i slične bandite
Istina o Tomić Jaši boli:
On ne mrzi nikakve Semite,
Ne, on samo Čivute ne voli.

Filantropa takvog ko će dati:
Kad god svrati kod Toše na čoše,
Jaša Tomić svakom piće plati,
S izuzetkom Jevrejina Moše.

Ali Jaša za to krivac nije:
Šta da kelner pred Čivuta stavi,
Kad on neće vina ni rakije?!
Srpskom krvlju on bi da nazdravi! ■

BLOK BR. V

www.kosmoplovci.net

Karta srpskog spasa 13

Uputstvo za upotrebu: isecite kartu četničkom kamom po vunenju liniji koja razdvaja prognite i neprognete, a potom je zalepite na poledinu demobilisanog portreta Josipa Broza Tita. Ovakvo pripremljenu kartu stavite u «Ratna pisma» Radovana Karadžića, svetlu dogoslužbenju knjigu koju koriste sveštenici srpskog boga Marsenja prilikom rafalnog činodejstvovanja. Vadište Đoga na svetlo dana samo prilikom vršenja sledećih verskih obreda: miropomazanje opsednutog grada baražnom vatrom, jeleosvećenje predaka stradalih od tuđinske ruke, pokršćavanje inovernih ključalom izvorskom vodom, pričestivanje oclom (oralno ili užmrkavanjem), venčanje krvi i tla, utevrivanje demona u bračko telo.

Ova karta vam može poslužiti kao jatak u društvenoj igri «Sakrij junaka od haških ludaka», ili kao bookmarker za knjigu «No Đogo». U pokeru Đogo, Nogo i Dobrica čine triling fantastiko, poznatiji kao crna trojka, koji tuče i mnogo jače ruke poput kente ili fleša, pretvarajući ih u ruke bez prstiju.

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

NOGO, RAJKO PETROV

NOGO, Rajko Petrov (Kalinovik, 13. 5. 1945; *starijom od Kuča*), režimski pesnik, glasnogovornik rata. Studirao je književnost u Sarajevu, gde je proveo „bolji deo svog života“, a magistrirao na beogradskom Filološkom fakultetu, uz svesrdnu pomoć dr Svetozara Koljevića koji mu je, kako tvrde časni svedoci, napisao dobar deo studije o poeziji Skendera Kulenovića. Kao provereni kadar, bio je urednik u sarajevskoj izdavačkoj kući „Veselin Masleša“ a potom, od 1982, urednik u BIGZ-u, koji je pretvorio u glavno nacionalističko uporište hercegovačkih književnih delatnika. Od neznatnog sukoba sa policijom, koji je sam isprovocirao uskraćujući svoju legitimaciju na uvid uniformisanom licu, iskonstruisao je svoj sukob sa Partijom i progon iz Bosne. Uvek se priklanjao glavnim centrima političke moći ma gde da se nalazio. Časni svedoci ga pamte kako po dolasku u Beograd, na Kolarcu brani Rakitićeve kič stihove. Pamte ga i kako „na *Dan mladosti*, na punom stadionu, recituje u rubaški J. B. Titu svoju pesmu kao uzorni Titov omladinac“. Već tih godina se mogla prepoznati njegova buduća specijalnost: obračun sa muslimanskim življem u Bosni. Porast njegovog nacionalizma išao je u etapama. Najpre je, družeći se sa Sidranom, postavljao pitanja kao što je „Zar se nacija može temeljiti na nacionalnom izdajstvu“, da bi potom počeo da operiše političkim glosarom *stratišta, jama, ustaša i grobova* u svakom smislu. Njegov književni nacionalizam proističe iz mitopoetski maskirane slovenske izopštenosti iz civilizacijskih procesa (kao i u pesmama R. Karadžića, uostalom) i potrebe za osvetom. O tome najbolje svedoči pesma „Nadiremo skitski“. Od početka rata u Bosni bio je na strani svog dugogodišnjeg prijatelja Karadžića, lirski kuražeći njegovu baražnu paljbu na opsednute gradove. Bio je senator RS. Na TV Politika je u julu 1994. izjavio: „Zar se naši neprijatelji ne boje naše krvi neizmirene. Mi moramo pokusati svoju porciju krvi“, što je njegov harizmatični general ispunio godinu dana kasnije u Srebrenici. Nogo se zalagao i za „oružano slamanje hrvatskog fašizma“ ali je prethodno svog starijeg sina, koristeći političke veze, trajno oslobodio vojske. Sinove je potom ispratio u inostranstvo i nastavio nesmetano da se zalaže za ratnu opciju. Kao proslavljeni pesnik nacionalizma, održao je govor u Marićevića jaruzi, februara 2004, na proslavi 200 godina moderne srpske države. Tom prilikom je istakao da „narod nije talac, već jatak dvojice naših skrivenih knezova“. Sada mu je ostao još jedan knez, ali Nogo ima još mnogo energije. Iako je *penzioner nacionalne* u Srbiji, u RS je još uvek u stalnom radnom odnosu, i to na Filozofskom fakultetu Istočno Sarajevo, gde ga je pokojni prof. Novica Petković zaposlio kao svog vremešnog asistenta. Nogo je aktivan i u političkom tribinskom životu Srbije. Učesnik je mnogobrojnih radikalnih *naučnih* skupova, na kojima brani Šešeljevo *viteštvo* i *prozorljivost*. Napisao je petnaestak pesničkih knjiga i dobitnik je gotovo svih nagrada za poeziju, izuzev Nagrade „Biljana Jovanović“. Pisao je i pesme za decu. Uvršten je u studentske programe književnosti, a na Palama verovatno predaje *samog sebe*. Njegovi hroničari procenjuju „da je u Nogi četnik pojeo pjesnika, a Srbin čovjeka“, dok njegov pesnički opus karakterišu kao „politički žurnalizam u stihu *za danas i za ovde*“. ■

➔ Foto: Vera Vujošević ➔

Prva lekcija doktora Dabića